

19 Izaew izuapyapyr Zuta ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har weityk putar Enom ywy rehe har wà nehe. Teko Zuta rehe har wytyr heta 'ymaw rehe har upyro putar Piri ywy rehe har waiwy wà nehe. Izaew upyro putar Eparai waiwy wà nehe. Upyro putar Xamari wà nehe no. Teko Mezàmi izuapyapyr upyro putar ywy pehegwer Zireaz pe har a'e wà nehe no.

20 Izaew uivy wi muitea'u heraha pyrer uzewyr putar wà nehe. Upyro putar ywy pehegwer Peni pe har a'e wà nehe. A'e ywy

oho Xarepita tawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe. Zeruzarez wi heraha pyrer Xeparaz pe wiko ma'e uzewyr putar wà nehe no. Upyro putar ywy Zuta ywy rehe har kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wà nehe no.

21 Tupàn hemiaihu a'e wà, wàmàtry'yymar waneityk arer a'e wà. Uzeupir putar Xiàw wytyr rehe wà nehe. Upyta putar a'e pe teko Enom wanuwihaw romo wiko pà wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar wanuwihawete romo a'e nehe. *Upaw*

ZON

Zon uzàwehem oho Tupàn wi

1 1 Amo 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zon Amitaz ta'yr pe a'e kury.

2 — Ezemuàgà'ym nehe. Eho tawhu Nin her ma'e pe nehe. Emume'u a'e pe har wanemiapo kwer iaiw ma'e eho wanupe nehe. Ta'e wakatu 'ymaw imume'u haw uhem heapyakwar pe xe, i'i izupe.

3 Uzemuàgà'ym Zon a'e kury. Nuwerezar kwaw Tupàn ze'eg. Uzàwehem oho izuwi, Nin kutyr 'ym wata pà. Wezyw oho Zop tawhu pe. Wexak amo kanuhu a'e pe no. Oho etea'i iko 'ar mehe Epàn ywy kutyr a'e. Omono wemetarer kanuhu izar pe wata àwàm hekuzaromo. Wixe kanuhu pupu. Iho wer kanuhu heruata har wanupi Epàn pe. Iho

wer muitea'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi. 4 Tupàn umur kar wytyr wakutyr kury. Uhua'u ykotokaw yryhu rehe har. Iaiw wytyr. — Uzeka putar kanuhu umyter pe nehe, i'i ipupe har wà. 5 Awa kanuhu heruata har ukyze katu wà kury. — Urepytywà pe nehe, i'i wà. Pitàitàigatu uze'eg uzar tupàn ua'u pe wà. Uzyppyrog ma'e imomor pà yryhu pe wà, kanuhu imupiru kar wewera'i pà wà. A'e 'ym mehe wezyw Zon kanuhu ipuyu iwype har pe. U'aw a'e pe uker katu pà.

6 Kanuhu heruata har wanuwihaw wexak Zon a'e pe iker mehe. Uze'eg izupe. — Māràzàwe tuwe ereker iko. Epu'àm Tupàn nezar pe zanepytywà àwàm henoz pà nehe. Aze ru'u zanepuhareko putar nehe. Aze ru'u nazanemumàno kar kwaw nehe, i'i izupe.

7 Uze'eg kanuhu heruata har uzeupeupe wà. — Ximomor ita'i ma'e papar haw hereko har ko iaiw paw herur har hexaexak pà nehe, i'i uzeupeupe wà. Omomor ita'i wà. Uzexak kar Zon her wanupe kury. 8 Na'e upuraru hehe wà. — Mo uzapo kar ko iaiw paw zanewe. Ma'e erezapo iko xe urerehe we. Ma'e wi erezur. Ma'enugar ywy rehe har romo ereiko, i'i izupe wà.

9 — Aiko Emerew romo ihe. Amuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak izar ihe. Uzapo yryhu a'e. Uzapo ywy a'e no, i'i wanupe.

10 Na'e umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi uzàwehem awer wanupe kury. Na'e kanuhu heruata har ukyze wera'u wiwi wà kury. — Màràzàwe tuwe ererur agwer iaiw paw urerehe, i'i izupe wà.

11 Uhua'u wera'u wiwi wywytu kury. Na'e upuranu Zon rehe wà kury. — Ma'e uruzapo putar newe wywytu imupytu'u kar pà nehe, i'i izupe wà.

12 Zon uwazar waze'eg wanupe. — Hepyhyk pe yryhu pupe hereityk pà nehe. Nezewe mehe ykotokaw upytu'u putar nehe. Akwaw heremiapo kwer ihe. Ko wywytuaïw ur penehe hekuzaromo a'e, i'i wanupe.

13 Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Uzyppyrog u'ypykuz haw rehe ukàgaw rehe upaw rupi wà kury. Uzeagaw kanuhu heraha pà wyxyg yryhu izywyr har pe wà. Nupuner kwaw wà, ta'e uhua'u wera'u wywytuaïw wanupe kury xe.

14 Na'e uze'eg wahyhaw rupi Tupàn pe wà kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ezepyk zo urerehe nehe, urezuka zo pe nehe, ko awa izuka haw hekuzaromo nehe. Ta'e ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ko ma'e iapo har romo ereiko ne xe. Ko ma'e uzeapo iko neremimutar rupi a'e, i'i izupe wà.

15 Na'e kanuhu heruata har upyhyk Zon yryhu pe heityk pà wà kury. A'e 'ar mehe we na'arewahy upytu'u wywytu. Upytu'u ykotokaw no. 16 Ukyze tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà kury. A'e rupi uzuka amo ma'ea'yr wà kury, henataromo wà kury. Umume'uahy wemiapo ràmm ikatuahy ma'e izupe wà no.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omokon kar Zon amo ipira uhua'u ma'e pe kury. Zon umumaw na'iruz 'ar ipirahu hie pupe wiko pà kury. Na'iruz pytun no.

Zon uze'eg Tupàn pe pirahu hie pupe wiko mehe a'e

2 1 Pirahu hie pupe wiko mehe, Zon uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury.

2 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, hemàno etea'i mehe azepytywà kar newe ihe.
Erewazar heze'eg ihewe.

Umàno ma'e kwer waneta haw wype hereko mehe, ahapukaz newe hezeptywà kar pà ihe.

Herenu pe heze'eg mehe ne.

3 Hereityk pe yryhu pupe, yryhu iwy pe hemomor pà ne. 'Y umàmàn tuwe heiwyr a'e.
Ykotokaw ikàg wera'u ma'e ur he'aromo.

4 — Aze ru'u Tupàn hereityk uzenatar wi a'e.
Aze ru'u naexak wi pixik kwaw hàpuzuhu ikatu ma'e nehe, a'e hezeupe.

5 'Y ur hepyk pà. Napuner kwaw hepytuhemaw rehe. Yryhu hepyk upaw rupi. Ka'a yryhu pe har uwàuwàn heàkàg wà no.

6 Awezyw wywyturu hapo pe ihe. Awezyw ywy ukenaw tuweharupi uzewàpytym ma'e pe. Ne hepyro pe hemàno haw wi ne, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar.

7 — Àmàno etea'i ihe kury, a'e hezeupe.
A'e mehe hema'enukwaw nerehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Heze'egaw uhem newe neràpuzuhu ikatu ma'e pe.

8 Tupàn a'ua'u nuzawy kwaw heityk pyrer wà. Nezewe rehe we wamuwete katu har upytu'u nerehe uzeruzar ire wà.

9 Azegar putar nekatu haw rehe nekàgaw rehe ihe nehe. Azuka putar ma'ea'yr nerenataromo nehe. Azapo putar ma'e heremimume'u kwer nehe. Purupyro haw ur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi.

10 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ipirahu pe kury. A'e rupi ipirahu uhuhuk Zon wyxyg rehe imomor pà kury.

Zon wiko Nin taw pe kury

3 ¹Uze'eg zuapyr wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e mokoz haw Zon pe kury.

²— Ezemuàgà'ym kury. Eho tawhu Nin her ma'e pe nehe. Amume'u putar amo heze'eg newe nehe. Emume'u a'e ze'eg eho a'e pe har wanupe nehe, i'i Tupàn izupe.

³Uzemuàgà'ym Zon Nin pe oho haw rehe kury. Oho a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete kury. Uhua'u Nin tawhu. Aze awa ipurahaw wer tawhu rehe, umumaw na'iruz 'ar hahaw pà. ⁴Uhem Zon oho tawhu pe. Umumaw pitài 'ar wata pà. Na'e uzypyrog ko ze'eg imume'u pà teko wanupe kury. — 40 'ar ipaw 'ym mehe we Tupàn umumaw putar Nin tawhu a'e nehe, i'i oho iko.

⁵Na'e teko Nin pe har uzeruzar Tupàn rehe wà kury. Pitàitàigatu umumaw amo 'ar uma'iu 'ym pà wà. Teko paw a'e wà, hemetarer wera'u ma'e wà, ikàg 'ym ma'e wà no, umunehew pàn ma'eryru iapo pyr uzehe wà. Nezewe mehe waxak kar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe uzemumikahy haw wà.

⁶Amo umume'u a'e ma'e oho Nin tawhu pe har wanuwihaw pe wà. Upu'àm tuwihawete wenawhu wi. Wenuhem ukamir puku hekuzar katu ma'e uzewi. Umunehew pàn ma'eryru iapo pyr ukamir romo uzemumikahy haw hexak kar pà. Wapyk oho tanimuk rehe no. ⁷Umume'u kar ko uze'eg tawhu pe har wanupe no. — Penuwihawete uzapo kar ko ma'e iko peme kury. Amogwer tuwihaw uzapo kar ko ma'e hereko peme wà no. Ni amo nupuner kwaw ma'e i'u haw rehe wà. Teko paw wà, ma'ea'yr paw wà no, tapi'ak wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà no, nupuner kwaw uma'iu haw rehe wà nehe, nupuner kwaw uwi'u haw rehe wà nehe no. ⁸Teko paw wà, ma'ea'yr paw wà no, tuwe umunehew pàn ma'eryru iapo pyr uzehe wà nehe. Tuwe teko uze'eg tuwe Tupàn pe pitàitàigatu wà nehe. Tuwe wezar wape iaiw ma'e wà nehe. Tuwe upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe no. ⁹Aze ru'u nezewe mehe Tupàn uzewyr putar uze'eg awer wi

nehe. Aze ru'u uwew putar ikwahy haw nehe. Aze ru'u numumaw kwaw Nin nehe. Nezewe mehe nazamàno kwaw nehe.

¹⁰Tupàn waxak wanemiapo kwer kury. Waxak ikatu 'ym ma'e iapo re wapytu'u haw. A'e rupi uzewyr uze'eg awer wi. Nuzepyk kwaw tawhu pe har wanehe. Nuzapo kwaw ma'e uze'eg awer rupi kury.

Zon ikwahy haw,**Tupàn purupuhareko haw a'e no**

4 ¹A'e ma'e hexak mehe wikwahy Zon a'e kury. Na'ikatu kwaw tawhu rehe Tupàn izepyk 'ymaw izupe.

²A'e rupi uze'eg nezewe Tupàn pe kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Heywy wi hehem 'ym mehe we amume'u ko ma'e neremiapo ràm ihe. A'e rupi hezàwehem wer newi Epàn ywy kutyr ihe. Akwaw Tupàn purupuhareko ma'e romo nereko haw ihe. Akwaw puruamutar katu ma'e romo nereko haw no. Iàrew nekwahy haw. Akwaw nereko haw. Akwaw nekatu haw. Tuweharupi nezewyr wer neze'eg wi. Nanezepyk wer kwaw purehe. Akwaw nereko haw. ³A'e rupi hezuka pe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Hemàno àwàm wi ikatu wera'u herekuwe àwàm ihewe, i'i izupe.

⁴Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar ize'eg izupe. — Zon. Aipo ikatu nezewe nekwahy haw, i'i izupe.

⁵Na'e uhem Zon Nin tawhu wi kury. Oho kwarahy hemaw kutyr. Wapyk a'e pe muitea'u tawhu wi. Na'e uzapo wàpuzràn uzeupe. Wapyk i'àgaw pe. Wàro ma'e tawhu pe uzeapo ma'e ràm in a'e pe. ⁶Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuezuz kar amo ka'akyr Zon 'aromo kury, i'àgaw pixika'i ma'e iapo pà izupe. Nezewe mehe nahaku wera'u kwaw kwarahy izupe. Ikatuahy a'e ka'akyr i'àgaw Zon pe. ⁷Iku'egwer pe kwarahy ihem etea'i mehe Tupàn omono kar amo yhok a'e ka'akyr i'u kar pà a'e. A'e rupi uxinìg ka'akyr Zon wi kury. ⁸A'e re uhem kwarahy. Tupàn umur kar ma'e uywtu hakuahy ma'e kwarahy hemaw wi kury.

lakàzym tària'i Zon kwarahy hakuahy mehe. Nuzawy kwaw iàkàg ukaz ma'e. A'e rupi imàno wer zepe kury. — Hemàno àwàm ikatu wera'u ihewe herekuwe wi àwàm wi, i'i uzeupe.

9 Na'e upuranu Tupàn hehe. — Zon, aipo ikatu nekwhahy haw 'àg ka'akyr rehe, i'i izupe. Uwazar Zon ize'eg izupe a'e. — Ikatu hekwhahy haw. Te hemàno wer zepe hekwhahy haw wi, i'i izupe.

10 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe kury. — Wi ka'akyr hezuz amo 'ar mehe. Te pyhaw. Iku'egwer pe ukàzym. Nerezapo kwaw ma'e imuezuz kar pà. Nezewe rehe we erepuhareko katu a'e ka'akyr. **11** A'e rupi ikatu wera'u tawhu Nin rehe hezepyk 'ymaw. Heta 120.000 kwarer kuzàtàigwer wanehe we xe wà. Heta tetea'u ma'ea'yr wà no. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wà. *Upaw.*

MIKEZ

1 **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Mikez Morezet tawhu pe har pe a'e. Mikez wexak ma'e Xamari tawhu pe uzeapo ma'e ràm upuahu zàwenugar pe a'e. Wexak ma'e Zeruzarez tawhu pe uzeapo ma'e ràm no. Zotàw, Akaz, Ezeki wiko teko Zuta wanuwihawete romo a'e 'ar mehe a'e wà, a'e ma'e Mikez pe izexak kar mehe a'e wà.

Tupàn uzepyk Xamari tawhu pe har wanehe

- 2** Pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe, teko paw wà.
Pezekaiw katu hehe nehe,
ywy nànanar wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Zanezar wexak penemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e. Umume'u putar
penemiapo kwer paw nehe.
Uze'eg putar wàpuzuhu ywak rehe
har wi nehe.
- 3** Wezyw putar weko haw wi nehe.
Wata putar ywytyr wanehe nehe.
- 4** Ywytyr uzekazeka ipy iwype wà.
Nuzawy kwaw iraity tata pupe
typyràn ma'e wà.
Ywyàpyznaw uzewàpytymawok
putar wà nehe.
Nuzawy kwaw 'y tetea'u ywy
wamyteromo uwryk ma'e.

5 A'e ma'e paw uzeapo putar nehe, ta'e teko Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e wà xe. Ta'e nuputar kwaw Tupàn uzar romo wà xe. Mo umuzewyr kar Izaew Tupàn wi wà. Xamari pe har umuzewyr kar wà. Mo uzapo kar tupàn a'ua'u wamuwete haw Zuta ywy rehe wà. Zeruzarez tawhu pe har uzapo kar wà. **6** A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Azapo putar Xamari tawhu ma'e heityk pyrer ywytyr romo iapo pyrer romo kaiwer rehe har romo ihe nehe. Azapo putar tupawer uwà tyw romo nehe. Aruwaruwak putar itahu tawhu parer ywytyr wi nehe. Aexak kar putar ita tàpuz Xamari pe har wype har ywy rehe ihe wà nehe. **7** Azukazuka kar putar tupàn a'ua'u wanagapaw upaw rupi ihe wà nehe. Kuzà wызàì tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe iaiw ma'e iapo har a'e wà, omono'ono'og temetarer tetea'u tupàn a'ua'u wanenataromo awa wapuhe uker haw hekuzar a'e wà. Amunyk kar putar tata wanemetarer rehe upaw rupi ihe nehe. Tupàn a'ua'u ikaika pyrer uzeapo putar ywytyr ma'e heityk pyrer romo a'e wà nehe. Kuzà wызàì wazar ume'eg kar ma'e tetea'u wanemetarer rehe wà. Omono putar a'e ma'e kuzàwызàì amo tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe har wanupe wà nehe.